

Slovenj Gradcu v drugi polovici 16. stoletja. Aljaž Pogačnik iz Gornjesavskega muzeja Jesenice se je v svojem referatu navezal na lastnike gorenjskih rudarskih in železarskih obratov kot mecene in podpornike umetnosti. Izredno zanimiv je bil tudi predzadnji prispevek tega panela, v katerem je Tomaž Majcen iz Laškega predstavil nova spoznanja o ozkotirni železnici Laško–Trobni dol. Kot zadnji od referentov je nastopil dunajski geograf Gerhard Fasching, ki je v svojem prispevku ovrgel nekatere teze, vezane na antropocen oziroma geološko dobo sedanjosti.

Tretji simpozijijski dan je postregel še z zadnjim nizom predavanj. Z vidika arhivistike je bil v tem panelu izredno zanimiv prispevek zgodovinarke Simone Hacke z univerze v Göttingenu, ki je predstavila jamske karte spodnjesaškega deželnega arhiva in izzive, povezane z njihovo hrambo v prihodnosti. Iz njenega predavanja se lahko povzame, da imajo v tamkajšnjem arhivu precej večje materialne (finančne, kadrovske, prostorske) možnosti za restavriranje in ustrezno hrambo jamskih kart, kot jih imamo slovenski arhivi. Sledil je prispevek Jensa Kuglerja, ki je predstavil dejstva in zgodovinsko ozadje jamske karte, upodobljene na portretu višjega rudarskega glavarja (Oberberghauptmann) Abrahama plemenitega Schönberga iz Freiberga iz 17. stoletja. Za njim je Tillfried Cernajsek iz avstrijskega Perchtoldsdorfa orisal ikonografijo svete Barbare na območju Republike Avstrije. Panel je zaključil Igor Pechenkin iz Moskve, ki je podrobneje predstavil življenje in delo ruskega geologa Vladimirja Arschinova (1879–1955) ter njegove znanstvene stike z nemškimi geologi na začetku 20. stoletja. Simpozij se je zaključil z diskusijo in s sklepnim delom, v katerem je mednarodni odbor Erbe sporočil kraj naslednjega 17. simpozija Erbe. Ta bo potekal v Sloveniji na Ravnah na Koroškem leta 2025.

Ob koncu velja omeniti, da so organizatorji za udeležence simpozija omogočili poleg vodenega ogleda mesta Freiberg tudi voden ogled novozgrajene univerzitetne knjižnice, novih depojskih prostorov tamkajšnjega mineraloškega inštituta ter dveh arhivov: rudarskega in mestnega arhiva v Freibergu. Iz pozicije slovenskega arhivista je zanimivo, kako uspe deželi Saški in mestu Freiberg (veliko kot Celje) vzdrževati lastno univerzo, univerzitetno knjižnico ter štiri samostojne arhive: univerzitetni, mestni, arhiv rudarskega glavarstva in zgodovinski rudarski arhiv. Vendar še bolj izstopa dejstvo, da imajo vsi ti nove depoje, ki niso vsi novogradnje. Del depojev je umeščen v zgodovinsko zaščitene objekte, ki so jih z inovativnimi arhitekturnimi in gradbenimi pristopi prezidali do te mere, da ustrezajo mednarodnim arhivskim standardom. Seveda je k temu pripomogla tudi tamkajšnja služba za varovanje nepremične kulturne dediščine, ki se je med dokončnim propadom nekega zgodovinsko pomembnega objekta ali njegovo sanacijo in prilagoditvijo sedanjim potrebam odločila za slednje.

dr. Vinko Skitek

90. nemški arhivski dan: Sodelovanje in medsebojni pogovori – komunikacija v arhivih

Bielefeld (Nemčija), 26.–28. september 2023

Po nekajletnem premoru, ki je nastal zaradi epidemije koronavirusne bolezni covid-19, so se nemške arhivistke in arhivisti spet zbrali na večdnevem zborovanju, tokrat v Bielefeldu v zvezni deželi Severno Porenje - Vestfalija, ki s 338.000 prebivalci po velikosti zaseda 18. mesto med nemškimi velikimi mesti.

Prvi dan so se zvrstila predavanja, ki so se delno prekrivala, tako da bom podrobneje opisala le nekatera, druge bom samo povzela iz programa:

- Diskusija delovne skupine Odprti arhivi (*Offene Archive*) v zvezi z dostopnostjo arhivov brez ovir, pri čemer so govorili o tem, kako arhive narediti čim prijaznejše tudi za ranljive skupine. Diskusije so se udeležili tako predstavniki ranljivih skupin kot tudi predstavniki majhnih arhivov, ki si ne morejo privoščiti velikih stroškov v zvezi z dostopnostjo. Zanimiva je bila razprava o tem, da bi arhivi v svojih obrazcih in na spletu morali uporabljati dovolj preprost in vsem razumljiv jezik, saj sicer niso dostopni vsem;
- Predavanje o zgodovini mesta Bielefeld;
- Informativno predavanje za prihodnje člane Zveze nemških arhivistk in arhivistov (*Verband deutscher Archivarinnen und Archivare*);
- Predstavitve razstavljalcev na sejmu *Archivistica*, ki je potekal vzporedno z nemškim arhivskim dnevom:
 - *Archion - Kirchenbuchportal GmbH*,
 - *Schempp Bestandserhaltung GmbH*,
 - *MICROBOX GmbH*,
 - *JOANNEUM RESEARCH Forschungsgesellschaft mbH*,
 - *READ-COOP SCE mbH*,
 - *FamilySearch International*,
 - *AUGIAS-Data GmbH*,
 - *startext GmbH*;
- Prireditve delovne skupine za izobraževanje v zvezi z izzivi pri zaposlovanju v arhivih;
- Predstavitev aktualnih vprašanj (arhivski portal Archivportal-D, predstavitev arhivskega standarda za arhiviranje podatkov o študentih, nemški okvir za kvalifikacijo v arhivu, arhiviranje občutljivih podatkov, SIARD-format za arhiviranje podatkovnih baz);
- Mednarodna izmenjava izkušenj med arhivi, na kateri smo predstavniki arhivskih društev iz Avstrije, Madžarske, Češke in Slovenije predstavili delovanja svojih društev ter odgovorili na že vnaprej zastavljena vprašanja: spopadanje arhivov z draginjo in s povečanimi stroški; sodelovanje arhivov pri odpravi povojnih krivic; morebitni projekti, ki jih sofinancira EU; izkušnje z varstvom osebnih podatkov; organizacija in ukrepi ob naravnih nesrečah. Prav pri slednjem vprašanju se je izkazalo, da bi bilo vredno posnemati nemško prakso, pri čemer imajo posebna združenja kulturnih ustanov (*Notfallverbände*), ki v primerih poplav, požarov ipd. delujejo skupaj, pripravljene tudi strategije za sanacijo škode, si pomagajo ipd.;
- Prireditve delovne skupine za arhivsko pedagogiko (stanje in izzivi arhivske pedagogike; didaktični potencial arhivov; komunikacija med šolami in arhivi);
- Delavnica podskupine za specialistično izobrazbo s predstavitvijo projekta in razpravo o novih strokovnih izobraževanjih.

Zvečer je potekala otvoritvena slovesnost, na kateri smo se prvič zbrali vsi udeleženci v eni dvorani. Pozdravne govore so imeli predsednik zveze arhivistov Ralf Jacob, županja mesta Bielefeld, vodja oddelka za kulturo na Ministrstvu za kulturo in znanost dežele Severno Porenje - Vestfalija ter predsednik združenja madžarskih arhivistk in arhivistov kot predstavnik tujih gostov. Odlično otvoritveno predavanje z naslovom *Živahna komunikacija v arhivu* je imela komunikologinja in politologinja Andrea Römmele. Slovesnosti je sledil sprejem pri nadžupanu mesta Bielefeld z živo glasbo, s hrano in pijačo.

Naslednji dan (27. septembra 2023) se predavanja niso več prekrivala, po koncu vsakega plenuma se je razvila živahna razprava, ki je bila strogo časovno odmerjena. Moderatorji plenumov so namreč poskrbeli za natančno upoštevanje v programu določene časovnice.

Prvi plenum je bil namenjen razpravi o pravilih in normah v arhivu, pre-

*Pripomoček, ki omogoča digitizacijo arhivskega gradiva s pomočjo pametnega telefona – nekakšen fotografski šotorček v vgrajeno lučko
(Foto: Mojca Horvat)*

davanja so se nanašala na razvoj zakonodaje, ki se tiče cerkvenih arhivov (zakoni o dostopnosti, kombinacije cerkvenih in državnih zakonov); možnosti arhivov, da vplivajo na oblikovanje novih zakonov (primeri dobre in slabe prakse); gospodarskih arhivov in posebnosti v zvezi z zakonodajo.

Drugi plenum je bil namenjen komunikaciji med ustvarjalci in arhivi. Pri tem so govorili o nujnosti sodelovanja arhivov in ustvarjalcev. Presenetilo me je, da je arhivistka iz arhiva univerze v Münstru navajala primere, pri katerih so donatorji arhivalij (zapuščin) pred predajo v arhiv sami financirali popise dokumentov. V sklepu tega plenuma je bilo rečeno: »Kdor veliko ponuja, lahko tudi zahteva. Arhivi morajo pokazati svoje dosežke in verbalizirati svoje potrebe.«

Sledil je zbor članov Zveze nemških arhivistk in arhivistov, ki je na dnevnem redu imel poročila delovnih skupin, poročila predsednika, blagajnika, razrešitve in nova imenovanja predsedstev ipd.

Tretji plenum je združeval predavanja na temo komunikacije z različnimi ciljnimi skupinami. Govora je bilo o novem »poustvarjanju« arhiva mesta Magdeburg – vsi dokumenti mesta do leta 1631 so bili namreč uničeni v vojni, zato so se odločili iz drugih arhivov, knjižnic, muzejev idr. zbrati digitizate listin, ki se nanašajo na Magdeburg, in s tem poustvariti arhiv vsaj v digitalni obliki. Zanimivo idejo je predstavil tudi naslednji predavatelj: ustvarjanje »arhiva spominov« s pomočjo vprašalnika. Tak vprašalnik bi se lahko npr. dal ljudem, ko se upokojijo, s tem bi se ohranilo marsikaj o podjetju oziroma ustanovi, česar ne izvemo iz uradnih v arhiv prevzetih dokumentov. Na tak način bi se ohranila tudi nekatera znanja in spretnosti oziroma vsaj zapisi o njih. Naslednja predavateljica je govorila o projektu analize gradiva sodišč (nastalega med leti 1951–2000), pri katerem so hoteli ugotoviti, kakšne podatke lahko uporabniki pričakujejo v tovrstnem gradivu. Zadnje predavanje v tretjem plenumu je bilo namenjeno podpori mladih arhivistk in arhivistov pri uvajanju v delo. Številni manjši arhivi namreč zaposlujejo le enega človeka, od katerega se pričakujejo zelo različna znanja, vendar nima nikogar, ki bi ga lahko v delo uvajal. Predavatelj je predlagal, da bi zveza arhivskih društev sodelovala pri oblikovanju pomoči po vzoru iz tujine: treniranje, intervizija, mentorstvo in supervizija.

28. septembra 2023 dopoldne so potekala predavanja po delovnih skupinah:

- državni arhivi,
- občinski (komunalni) arhivi,

- cerkveni arhivi,
- zasebni arhivi (gospodarski ter gosposčinski in družinski),
- arhivi parlamenta, političnih strank, ustanov in društev,
- medijski arhivi ter arhivi višjih šol in znanstvenih ustanov.

Vsaka skupina je imela ločena predavanja, tako da sem lahko obiskala le eno, in sicer skupino za zasebne arhive. Obe predavanji iz te delovne skupine sta se nanašali na temo gospodarskih arhivov, saj so arhivisti, ki bi bili zaposleni v posebnih arhivih plemiških družin ali gospostev, že skrajno redki in tako rekoč »izumirajo«. Prvi referat na temo gospodarskih arhivov je govoril o varstvu osebnih podatkov in izjemah, ki veljajo za arhive (*Archivprivilegien*), vprašanjih javnega interesa in zasebnih arhivov ipd. Drugi referat je zelo praktično ponazoril, kako se je arhiv neke banke vključil v pripravo objav za Instagram.

Popoldne so se nadaljevali plenumi v obliki skupnih predavanj. Četrty plenum je združeval tri predavanja, prvo je bilo o portalu *Handschriftenportal*, ki objavlja digitizate rokopisnih knjig. Drugo je ponazorilo primer, kako natančni popisi uporabnikom ponudijo več zadetkov v bazi, predavatelj je poudaril pomen indeksiranja in omenjal pomoč platforme Transkribus za transkripcijo starejših rokopisov, ki bo arhivistom v prihodnjih letih zagotovo precej olajšala delo. Tretje predavanje je predstavilo praktični primer identifikacije fotografškega materiala s pomočjo spletnih navezav z ljudmi po vsej Evropi.

V petem plenumu sta prvi referentki povzeli izkušnje arhiva v Duisburgu, kjer se zelo trudijo, da bi arhiv postal kulturno zbirališče v mestu. Kljub pogostim poljudnim predavanjem in drugim kulturnim dogodkom, ki naj bi bili zanimivi širši javnosti, ugotavljajo upad obiska. Z anketo, ki so jo izvedli pri drugih arhivih, ugotavljajo, da se je treba osredotočiti na ciljne skupine, saj niso vsi dogodki zanimivi za vse. Naslednji referent je poudaril pomen pojavljanja arhivov v medijih, še posebej na televiziji in radiu. Tretji referat je podal čudovite primere, kako lahko arhivi z relativno nizkimi stroški polepšajo arhivsko zgradbo z namenom vzbuditi zanimanje pri javnosti, ki arhiva še ne pozna.

Tako imenovani zaključek je bila dejansko diskusija predsednika Zveze nemških arhivistk in arhivistov, predstavnika arhivistov iz Bielefelda, predstavnika državnih arhivov in predstavnice manjših arhivov z moderatorjem na temo komunikacije v arhivih. Vendar ta okrogla miza ni podala sklepnih misli ali zaključkov celotnega posveta.

Vzporedno s posvetom je potekal tudi že omenjeni sejem *Archivistica*, na katerem so se predstavili res številni razstavljalci, med katerimi so bili npr. ponudniki različnih optičnih čitalnikov in podobne opreme, ponudniki arhivskih škatel, polic, programske opreme, različnih z arhivi povezanih portalov, arhivske šole, svojo stojnico so imeli tudi lokalni arhivi. Tiste, ki so imeli poleg stojnice tudi predstavitev na samem posvetu, sem navedla že zgoraj. Naj posebej omenim podjetje *Schempp Bestandserhaltung GmbH*, ki se ukvarja s pomočjo arhivom ob naravnih nesrečah. Za primere poplav ponujajo posebne škatle z najnujnejšo opremo, ki jo v takem trenutku potrebujemo (kakovostne škornje in ostalo zaščitno opremo, orodje, folije, gobe, nože, vodoodporne vrečke ...), ukvarjajo se tudi z zamrzovanjem poplavljenih arhivalij. Izpostavila bi tudi platformo Transkribus, ki je poleg programa za razpoznavo rokopisnih besedil prikazala tudi preprost pripomoček, ki omogoča digitizacijo arhivskega gradiva s pomočjo pametnega telefona – nekakšen fotografski šotorček z vgrajeno lučko.

Čeprav so v primerjavi s Slovenijo v Nemčiji arhivi precej številčnejši, je bilo iz mogoče posveta razbrati, da jih pestijo podobne težave kot nas v Sloveniji, tako da je obisk takšnega posveta zelo zanimiv in poučen.